

Jornada sobre creativitat i innovació en els projectes de cooperació cultural

Barcelona, 26 de gener de 2009

Síntesi

La jornada sobre "Creativitat i innovació en els projectes de cooperació cultural" va tenir lloc a Barcelona el dilluns 26 de gener de 2009, organitzada per la Universitat de Barcelona, la Xarxa Europea de Centres de Formació en Gestió Cultural (ENCATC) i la Fundació Interarts. Comptava amb el suport del grup de l'Aliança de Liberals i Demòcrates per a Europa (ALDE) del Parlament Europeu, el Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, l'Institut Europeu de la Mediterrània (IEMed), la Comissió Europea i el Parlament Europeu. La iniciativa va tenir lloc en el marc de l'Any Europeu de la Creativitat i la Innovació 2009 i n'esdevenia de fet una de les primeres accions públiques.

La jornada va servir per generar nombroses idees, que tot seguit sintetitzem en cinc grans blocs.

1. Reconeixement de la complexitat dels conceptes i processos de creativitat i innovació

El debat sobre la creativitat i la innovació obre qüestions amb les quals els professionals de la gestió cultural es poden sentir identificats en part, però que alhora van més enllà del seu àmbit habitual de treball i poden provocar una certa desorientació.

Creativitat i innovació situen de manera creixent els processos creatius i l'acció cultural en una lògica de diàleg i interacció a diverses bandes: per una banda, els "usuaris" (públics, audiències, consumidors), en comptes d'intervenir únicament al final dels processos, essent-ne només destinataris, esdevenen agents actius, en processos participatius d'innovació; per l'altra, es produeix un encontre amb altres disciplines i altres territoris i contextos.

D'aquesta manera, apareixen processos de complexitat creixent i de naturalesa bidireccional o multidireccional: el sector cultural en rep aportacions, però també alimenta altres sectors. De la mateixa manera que cal saber integrar models del món de l'empresa, també cal esperar que l'empresa pugui inspirar-se en formes i processos propis del sector cultural i reconegui el potencial de la creativitat a l'hora de repensar les formes d'organització i treball. Sigui com sigui, el diàleg obliga a afrontar el canvi, assumir riscos i renunciar a algunes coses.

En aquest context, anem aprenent a concebre la innovació de manera més complexa, més enllà de les definicions purament tecnològiques i en termes que són propis del treball cultural tradicional: la innovació deriva de la passió d'algunes persones i genera estímuls emocionals en els qui l'experimenten.

2. Organització i dinàmiques de cooperació

Com a conseqüència de la complexitat observada, també evolucionen les formes d'organització. Es passa a treballar en plataformes, estructures adequades per treure profit de les connexions transversals.

Aquestes plataformes permeten explorar els marges, com a font de creativitat i innovació, i són expressió d'una cooperació que no s'hauria de reduir a l'execució de projectes sinó que adquireix especial valor quan abasta els processos de reflexió i resolució de problemes. D'altra banda, davant el risc que comporta tota aposta per la innovació, la cooperació pot ser un recurs de seguretat, que enforteix la capacitat pròpia i prepara per afrontar el canvi. Malgrat això, hi ha dades que indiquen que les organitzacions culturals a Catalunya són poc proclius a canviar els seus models organitzatius mitjançant la cooperació, especialment amb entitats d'altres països.

3. Dimensió social de la creativitat i la innovació

El debat sobre cultura, creativitat i innovació s'ha orientat principalment a qüestions relacionades amb les formes d'organització i l'agenda econòmica. Però s'observen també, si bé de manera menys explícita, alguns aspectes relacionats amb les implicacions socials d'aquests processos.

Així, s'afirma la creativitat com a expressió de la llibertat i se'n destaca el dinamisme en aquells entorns que més reconeixen la diversitat social i cultural. D'altra banda, la importància que adquireixen els mitjans de producció i difusió de continguts fa que les garanties d'accés equitatiu per a tothom, i les polítiques que s'hi adrecen, tinguin gran rellevància.

Finalment, els riscos i tensions que necessàriament genera la innovació exigeixen actituds positives i de curiositat davant el canvi. El potencial de l'acció cultural per a infondre confiança mútua entre diversos segments de la població roman essencial. De la mateixa manera, existeixen algunes experiències notables de suport a la innovació (fons de capital creatiu, programes de formació de talents) basades en la responsabilitat social d'empreses, universitats i administracions públiques.

4. Reptes de sensibilització

Com passa sovint en les trobades del sector cultural, el debat va acompanyat d'una dosi significativa de reivindicació.

Entre els lemes que podrien motivar accions futures de sensibilització i conscienciació hi ha, en primer lloc, la necessitat de reconèixer la cultura com a sector econòmic equiparable a d'altres. Per altra banda, calen visions més àmplies del que signifiquen la creativitat i la innovació, que siguin capaces d'integrar el valor intrínsec, distintiu, de la cultura.

Aquest reconeixement creixent s'ha de veure reflectit també en el disseny de polítiques adequades que fomentin l'adopció de riscos, tant en l'àmbit cultural com en l'àmbit educatiu.

5. Polítiques

De les experiències i reflexions presentades se'n desprenen nombroses orientacions per a polítiques futures de suport a la creativitat i la innovació des del punt de vista de la cooperació cultural.

Calen polítiques que permetin catalitzar el potencial de creativitat latent, fent passar d'un discurs teòric que reconeix la capacitat de la cultura a programes específics que la facin tangible. Entre d'altres aspectes, això ha d'incorporar formes de finançament adequades als projectes innovadors i de risc.

D'altra banda, calen polítiques que trenquin barreres: tant entre els diversos sectors (i l'Any Europeu de la Creativitat i la Innovació ofereix l'oportunitat de seguir explorant la transversalitat dels programes de finançament de la UE) com pel que fa a la reglamentació dels programes de finançament a tots els nivells, que sovint són massa rígids per integrar les propostes innovadores.

Jordi Baltà, Fundació Interarts